

dáme boj se strašným dědictvím, jež zanechalo nám Rakousko.

Jsem přesvědčen, že v té době dalo se udělat více stažením většího obnosu. Tehdáž! Později, kdy vykupovány sympatie voličské líčením křivdy a návrhy na uvolnění zadržovaných obnosů, později, kdy zapadli jsme do předválečného závodění stran a zapomněli na svůj úkol, zbudovati stát, později by se to nedalo provést, poněvadž jsme klesali hloub a hloub.

Na tuto dobu svého největšího boje proti drahotě a pro lepší budoucnost finanční, máme si častěji vzpomenout.

C. Stanovení přípustného oběhu platidel.

25. Okolkováním bankovek bylo sice docíleno první etapy, totiž zjištění oběhu a uznání nuceného oběhu jen pro bankovky okolkované. Nebyl však rozřešen poměr k rakousko-uherské bance, nebyly dány záruky, že další rozmnožování nebude se díti nesprávně. V nařízení z 25. února 1919, č. 86 sb. z. a n. bylo zakázáno hlavnímu ústavu rakousko-uherské banky v Praze a jejím filiálkám okolkovati zásoby bankovek, které měly ve svých pokladnách, takže rakousko-uherská banka neměla okolkovaných bankovek.

Bylo však potřebí jíti dále a dostati hlavní ústav i filiálky rakousko-uherské banky nejen pod státní kontrolu, nýbrž přeměnití je na státní banku československou.

Proto nařízením ze dne 6. března 1919, č. 199. — ještě před ukončením okolkování, jež trvalo od 3. do 9. března — převzal jsem do správy 1% záročitelnou zápůjčku, uzavřenou při okolkování bankovek, zárově účty a pokladniční poukázky rakousko-uherské

banky, vedené, resp. vydané u hlavního ústavu a filiálky rakousko-uherské banky v oblasti Československé republiky, takže opětne princip teritoriální byl uplatněn. Zbral jsem budovy a zařízení filiálek za tímto účelem, uložil jsem úředníkům občanskou povinnost býti činnými pro tuto správu s tím, že, pokud jsou činní ve správě a pro správu státní, jsou státními úředníky, což platilo i o podružných místech.

Soukromoprávní poměry měly býti vyřízeny dohodou ministra financí s bankou.

Ministerstvo financí mělo až do další zákonné úpravy obstarávat funkce státní banky cedulové a za tím účelem zřízen „bankovní úřad ministerstva financí“, jemuž dán k ruce odborný bankovní výbor při ministerstvu financí.

Mezitím vyjednáváno s rakousko-uherskou bankou, která sice formálně stále protestovala proti porušování privilegia, ale tím, že půjčovala Rakousku a Maďarsku bankovkové zápůjčky za stálých protestů našich, porušovala sama svoje privilegium.

Protest rakousko-uherské banky zodpověděl jsem takto:

„Telegraficky dodaný protest ze dne 26. února 1919 neberu na vědomí, poněvadž rakousko-uherská banka, jak jsem měl několikráte příležitost konstatovati, nespĺnila svých povinností podle statutů jí uložených, půjčovala státům vzniklým na území bývalého Rakousko-Uherska proti zřejmým ustanovením statutu a proti úmluvě, uzavřené s Československou republikou. Rakousko-uherská banka půjčovala v lombardu na válečné půjčky 75%, ačkoli kurs těchto papírů klesl na 60% a naprosto tím nedbala zájmů svých akcionářů, ani zájmu státního, rozmnožujíc úplně zbytečně oběživo v době, kdy peněžní ústavy buď vůbec neplatily úroků ze vkladů, nebo

jen půl nebo 1 procento. Rakousko-uherská banka stala se tím pouze a jediné tiskárnou bankovek, nikoli cedulovým ústavem, který má povinnost starati se ve smyslu statutu o povznesení hospodářského života ve státě. Poněvadž Československá republika byla ochotna udržovati dočasně společnou měnu jen tehdy, jestliže nebude bez svolení všech na území Rakousko-Uherska vzniklých států žádnému z těchto se strany rakousko-uherské banky půjčováno, a poněvadž rakousko-uherská banka a ostatní tohoto závazku nedodržely, naopak rakousko-uherská banka prohlásila, že bude půjčovat maďarské republice a tajně bez vědomí komisaře našeho státu půjčovala německému Rakousku, není možno, aby vláda Československé republiky nesáhla k obraně proti soustavnému ničení hodnoty rakousko-uherské koruny. Rakousko-uherská banka celým svým postupem nespĺnila také ustanovení statutu, že se bude starati o udržení kursu koruny na mezinárodním trhu, naopak nezodpovědným rozmnožováním oběživa zápůjčkami, poskytovanými maďarské republice a německému Rakousku, přeléváním válečných půjček pomocí lombardu do bankovek, tento mezinárodní kurs, jak záznamy na curyšské burse ukazují, přivedla na stav, na jakém nebyl ani za nejtěžších dob válečných.

Proto protest rakousko-uherské banky neberu na vědomí a budu pokračovati dále na ochraně měny v Československé republice, třeba proti rakousko-uherské bance, která nijak nedbala protestů a výstrah, vznášených se strany československé vlády."

Ve skutečnosti však docílena s bankou dohoda o převzetí úřednictva, o nájem budov a inventáře, takže mohlo býti přistoupeno k tomu, by zákonem

byl upraven oběh a správa platidel v Československé republice.

Zákon z 10. dubna 1919, č. 187 sb. z. a n. (příl. V.) značí dalekosáhlou úpravu měny vlastní a od-poutání se úplně od rakousko-uherské banky, zřízení vlastního cedulového hospodářství pro obvod repu-bliky.

Právo vydávati v oblasti Československé repu-bliky platidla a raziti mince přechází na stát, kolkem neoznačeným bankovkám (pokud nestanoví ministr financí stran některých druhů přechodně výjimku) odnímá se nucený oběh, měnovou jednotkou jest ko-runu československá ve zkratce Kč, zlaté, stříbrné, niklové, bronzové, železné mince a stříbrné zlatníky zůstávají v oběhu.

Tři důležité ustanovení obsahuje tento krátký zákon. Předně ustanovuje, jak placeny budou zá-vazky splatné v oblasti republiky a znějící na rakou-sko-uherské koruny. Placeny budou v korunách če-skoslovenských tak, že se rovná jedna koruna česko-slovenská jedné rakousko-uherské.

Tímto ustanovením odřekli jsme se definitivně Wallisova systému rozeznávání mezi pohledávkami vzniklými za dobré, horší a špatné měny, pokud ne-byly splaceny již za války.

Rakousko postupovalo jinak: rozeznávalo mezi pohledávkami vzniklými před 26. únorem 1919, které byly pohledávkami starého účtu, splatnými v ne-kolkovaných korunách a mezi pohledávkami vznik-lými po 26. únoru 1919, jež splatny jsou v rakouských kolkovaných korunách. Nařízením z 1. dubna 1919, č. 167 sb. z. a nař. jsme provedli retorsi vůči cizin-cům, takže pohledávky Rakušanů u nás splatné, pokud vznikly před 26. únorem 1919, jsou také po-hledávkami starého účtu.

Jinak však není rozdílu mezi pohledávkou předválečnou, válečnou, poválečnou, všechny jsou splatny v korunách československých.

Druhé důležité ustanovení spočívá v tom, že okolované bankovky a koruny a dvoukoruny mají být vyměněny za **státovky** a tvořiti část měnového dluhu. Tím rozřešena byla otázka bankovkového dluhu vůči **obyvatelstvu**, vůči majitelům bankovek okolovaných a jedno- a dvoukorun. Stát prohlásil vůči nim sebe za dlužníka jejich, při čemž však nedotkl se poměrů vůči rakousko-uherské bance (§ 4. zák.), čili přejímaje bankovky okolované a vyměňuje je za státovky, dával si tímto zákonem postupovati veškerá práva majitelů vůči bance cedulové, která bankovky vydala.

Toto opatření bylo nutno vzhledem k tomu, že mírová smlouva nebyla ještě hotova, že náš stát neuznal zákonnost a správnost půjček, uzavřených státní správou proti jasnému ustanovení privilegia zakazujícího půjčování státu. Tímto opatřením rozloučili jsme se také s návrhy, že by majitelé bankovek měli být odkázáni se svými nároky na rakousko-uherskou banku, resp. její konkursní podstatu tím, že by se bankovkám odňal nucený oběh. Za obyvatelstvo vstoupil stát jako jediný uplatňovatel nároků vůči bance.

Může být pro mne jistým zadostučiněním, že mírová smlouva jak teritoriální princip kolkování bankovek, tak také výměnu bankovek za státovky a uplatňování nároku prostřednictvím státu přijala.

Třetí svrchovaně důležité ustanovení zákona je v § 10. Zde stanoví se oběh státovek soukromoprávní úhradou bankovní **nekrytých**.

Tento obnos úhrnný sestává:

1. z bankovek při **původním** okolkování kollem opatřených. Každé dodatečné okolkování je protizákonné, **nemůže je povolití ani bankovní úřad, ani ministr financí, ani celá vláda!**

2. z bankovek vydaných do **polovice** obnosů žirových účtů a pokladničních poukázek, převzatých po rozumu nařízení vlády republiky Československé ze dne 6. března 1919, č. 119 sb. z. a nař.;

3. z bankovek jedno- a dvoukorunových, které jsou na území státu československého v oběhu.

Mimo tento obnos smějí býti dány do oběhu platidla jen tehda, je-li pro ně plná **soukromoprávní** úhrada bankovní.

Tímto ustanovením určen tedy jednak obnos, který nemusí býti bankovně kryt, nýbrž je **státním dluhem**, jednak zakázáno jakékoli rozmnožování tohoto dluhu a **veřejnoprávně** krytých bankovek, nýbrž přípustěno pouze rozmnožení za plné **soukromoprávní** úhrady bankovní.

Jiné rozmnožení může se státi pouze zákonem.

Prováděcí nařízení z 12. května 1919, č. 246 sb. z. a nař. v § 37. obchody bankovního úřadu se státem formulovalo velmi určitě: a) připustilo k eskontu celní, daňové a jiné směnky finanční správy, mají-li vlastnosti určené pro diskont smenek vůbec, t. j. jsou-li to směnky soukromoprávní, dluhy osob soukromých a souhlasí-li bankovní výbor;

b) přijímání a konání platů pro stát avšak tak, že saldo po každé měsíční uzávěrce musí býti do týdne vyrovnáno.

„Každé jiné **přímé neb nepřímé** poskytování úvěru státu jest nepřipustné.“ Každá vláda dbalá zákonů by mohla pro sebe tisknout bankovky jen na základě zvláštního zákona.

Malý zákon o 12 paragrafech, téměř nepovšimnutý v naší nervosní veřejnosti, znamenal rozřešení těžkého problému: odpoutání se od rakousko-uherské banky a základní pilíř pro reformu měny.

26. Bankovní úřad zřízen, sestaven bankovní výbor jako čestný, nehonorovaný **odborný** sbor. Bankovní úřad vykonal ohromnou práci výměny bankovek za státovky, odlišil žirové účty staré a zadržel na nich

polovici	K 826,758.642
zjistil pokladniční poukázky u nás vydané, převzal je v obnosu korun 468,199.000 a zadržel polovici . . .	K 234,099.500
spravoval zadržené bankovky, které činí	<u>K 2.100,000.000</u>
úhrnem při kolikování zadrženo . . .	K 3.160,858.142

Zjistil, mnoho-li lombardních zápůjček u nás vskutku poskytnuto hl. ústavem pražským a filiálkami našimi a uznal z nich jen obnos zápůjček K 427,555.100, poněvadž zastavené papíry jsou v pokladnách ústavu, neuznal ty, jež jsou ve Vídni a spravuje je pro rakousko-uherskou banku (219,683.000 K). Konal všechny úkoly, náležející cedulové bance, celý oběh platidel a přejímá nyní i devisovou ústřednu¹⁴⁾

Uvážíme-li, že v době převzetí lombardu, t. j. 22. května 1919, činily lombardní zápůjčky u rakousko-uherské banky kryté většinou válečnými půjčkami obnos 8.578 mil. K, z toho však v Československé republice pouze K 427.5 milionu, pochopí snad, jak doufám, každý nepředpojatý, mnoho-li vynesla českému státu finanční politika, která bránila lombardu válečných půjček u zdejších filiálek rakousko-uherské

banky, jak zmenšila inflaci bankovek a usnadnila rozchod s dosavadní cedulovou bankou.

Stav našeho úřadu bankovního uveřejňuje se v novinách tak, jak se na cedulový ústav sluší. Po výměně všech kolkovaných bankovek za státovky bude možno tyto výkazy ještě důkladněji vybudovati.

Zdá se mně vždy, že u nás doma (**tím méně v cizině**) není známo, jak ohromný rozdíl je mezi naší regulací oběživa a mezi jinými zeměmi s korunovou měnou rakousko-uherskou. My zadrželi přes tři miliardy bankovek, v Rakousku natiskli nových pro stát za 4 miliardy, v Maďarsku pro stát jen vykázaných za 3 miliardy, my nepřipouštěli lombard válečných půjček, v Rakousku vzrůstal lombard o miliardy a tím také oběh bankovek. Všecko mluvení o tom, že kurs koruny byl nepřirozený, ukazuje jen, že kritikové nebyli si vůbec vědomí ohromného rozdílu a pronikavosti našich reforem a že vesele hnali korunu dolů svými kritikami a svou na odív stavěnou nedůvěrou ke kursům koruny v cizině.

D. Stažení valut a kovových peněz, valutní půjčka.

27. Nebylo zajisté pochybností, že v rukách obyvatelstva našeho nalézalo se hojně stříbrných a zlatých mincí, cizích valut a pohledávek na cizinu. Pro náš hospodářský život byla tato thesaurace ještě nebezpečnější než thesaurace peněz papírových. Za války bylo zcela přirozeno, že zlaté a stříbrné mince zmizely, že k papírovým penězům byla nedůvěra a vyhledávány nejprve k ukládání jmění ponize kovové a pak cizí papírové. Důvěra obyvatelstva, že čtyřdodoha vojnu vyhraje, vedla k tomu, že kupovány pašované papírové dolary, franky a jiné valuty.